

ՌՈՒՄԱՍՏԱՆԻ, ՎԱՅԱՍՏԱՆԻ, ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԵՎ ԱՐԲԵՋԱՆԻ ՎՈԳԵՎՈՐ ԱՌԱՋՆՈՐԴՆԵՐԻ ՎԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

(26 նոյեմբերի 2003 թ., Մոսկվա)

Նոյեմբերի 26-ին Մուրթ Դանիելյան մենաստրանում Կելի ունեցավ Կովկասի հիմնախնդիրների կարգավորմանը նվիրված քառակողմ հանդիպում՝ մասնակցությամբ Մոսկվայի և Վամայն Ռուսիայի Պարբիարք Ալեքսի Երկրորդի, Ամենայն հայոց Կաթողիկոս Գաբրիել Երկրորդի, Վամայն Վրաստանի Կաթողիկոս-Պարբիարք Իլիա Երկրորդի և Անդրկովկասի մուսուլմանների հոգևոր առաջնորդ Շեյխ-ուլ-իսլամ Ալլահշուբյուր Փաշա-գադեի:

Հանդիպումը բացեց և երեք երկրների հոգևոր առաջնորդներին ողջույնի խոսքով դիմեց Մոսկվայի և Վամայն Ռուսիայի առաջնորդ Ալեքսի Բ Պարբիարքը:

ՆՈՐԻՆ ՍՐԲՈՒԹՅՈՒՆ ԱԵՔՍԻ Բ-Ի ԲԱՅՄԱՆ ԽՈՍՔԸ ՎՈԳԵՎՈՐ ԱՌԱՋՆՈՐԴՆԵՐԻ ՄՈՍԿՈՎՅԱՆ ՎԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԺԱՄԱՆԱԿ

Ձերդ Սրբություն, Կաթողիկոս-Պարբիարք Համայն Վրաստանի Իլիա Բ, Ձերդ Սրբություն, Ճայրագույն Պարբիարք և Կաթողիկոս Ամենայն հայոց Գաբրիել Բ, Կովկասյան ժողովուրդների կրոնական բարձրագույն խորհրդի մեծարգո նախագահ, Ադրբեջանի մուսուլմանների կրոնական առաջնորդ Շեյխ-ուլ-իսլամ Ալլահշուբյուր Փաշա-գադե, Ձերդ Սրբազնություններ, մեծարգո պարոն դեսպան, հարգելի եղբայրներ,

Բարձրյալն Աստուծո ողորմությամբ մենք հավաքվել ենք այսօր, Մուրթ Դանիելյան վանքում՝ չորս կրոնապետների հերթական խաղաղարարական հավաքին մասնակցելու համար: Ես ի սրտե շնորհակալություն եմ հայտնում մեծարգո Շեյխ-ուլ-իսլամ Ալլահշուբյուր Փաշա-գադեին, Նորին Սրբություն, Կաթողիկոս-Պարբիարք Իլիա Բ-ին և Նորին Սրբություն, Ճայրագույն Պարբիարք և Կաթողիկոս Գաբրիել Բ-ին, որ դուք, սիրելի եղբայրներ, ժամանել եք Մոսկվա՝ այս հանդիպմանը մասնակցելու համար: Մեզ միավորում է բազմամյա բարեկամությունը և փոխադարձաբար օգտավոր համագործակցությունը: Ուրախալի է տեսնել, որ Կովկասում իրադրության կարգավորմանը նպաստող եռակողմ հանդիպումներ, որ տեղի են ունենում 1989 թվականից ի վեր, այժմ դառնում են քառակողմ: Մենք ողջունում ենք Վրաց Ուղղափառ Եկեղեցու մուրթը մեր բնակարկումներ, որի փորձառությունը՝ հաջողությամբ աշխատելու հեղիտորհրդային շրջանի ծանր պայմաններում, միանգամայն օգտավոր կլինի մեզ բոլորիս համար: Մենք բոլորս աղոթում ենք վրաց ժողովրդի խաղաղության համար և նրա հոգևոր առաջ-

ներդրին ցանկանում ենք հոգեկան և մարմնավոր ամրության այսքան դժվարին ժամանակաշրջանում:

Զաք հայրենի է, որ կրոնական կյանքը, հոգևորականների և հավատացյալների ջանքերն ի գործու են ուղղակիորեն բարենպաստ ազդեցություն գործելու մեր երկրներում տիրող իրադրության վրա: Ահա թե ինչու այնքան կարևոր է, որ մենք՝ հոգևոր առաջնորդներս, միասնաբար մեր հավատացյալներին խաղաղության և համերաշխության կոչ անենք՝ փորձելով ընդհանուր դիրքորոշում որդեգրել: Կովկասի իրադրության վերաբերյալ: Այո, փարսաձաշքանի ժողովուրդները դեռ բաժանված են թշնամանքի և անվտանգության պարճառով: Այո, մենք բոլորս կրում ենք դեռ վերջնականապես չկարգավորված կոնֆլիկտների հետևանքները: Բայց այս ամենը գիտակցելով՝ մենք պետք է հարուկ ջանքեր գործադրելով փորձենք միաձայն խոսել մեր հավատացյալների, ինչպես նաև քաղաքական գործիչների և հասարակության հետ: Ինձ թվում է, որ մեր հանդիպման արդյունքը կարող է դառնալ մի ուղերձ, որտեղ անհրաժեշտ է նշել Կովկասում հակամարտությունների խաղաղ և արդարացի կարգավորման հիմնական սկզբունքները:

Որպես հակակշիռ ամեն տեսակի արմատականների և ծայրահեղականների, որոնք ձգտում են փարսաձքների և իշխանության նոր ուժային վերաբաժանումների, մենք կարող ենք հաստատականորեն արտահայտվել հոգուր առկա հիմնականիդիքների՝ բացառապես խաղաղ և օրինական միջոցներով լուծման: Միևնույն ժամանակ ակնհայտ է, որ այդ հիմնականիդիքներից շարերն առաջ են գալիս ազգային փոքրամասնությունների իրավունքների սահմանափակումից: Կովկասը հենց բնակեցված է եղել բազմաթիվ ժողովուրդներով, և փարսաձաշքանի պետությունները միշտ աչքի են ընկել բարդացիությամբ: Այսօր նախ և առաջ պետք է միջոցներ ձեռնարկել այն վերականգնելու համար: Մասնավորապես, պետք է աջակցել ազգային փոքրամասնությունների ներգրավմանը հասարակական կյանքի բոլոր ոլորտներում, նրանց տալ հավասրի դավանության և կրոնական գործունեության ազատություն, հնարավորություն՝ զարգացնելու իրենց մշակույթը, լեզուն: Չի կարելի մոռանալ փախստականների և բռնի տեղահանվածների մասին, որոնք ցանկանում են իրենց տները վերադառնալ:

Անհրաժեշտ է վճռականորեն դիմակայել ազգամիջյան թշնամանքին: Մենք կրկին պետք է հիշեցնենք իշխանություն ունեցողներին, քաղաքական գործիչներին, գիտնականներին, հասարակական գործիչներին, մշակույթի գործիչներին և զանգվածային լրատվության միջոցներին, որ չի կարելի բարձրացնել կամ նվազեցնել մարդուն՝ ելնելով նրա ազգությունից կամ դավանանքից:

Կարծում եմ, որ մենք պետք է խաղաղության ուղերձով դիմենք մեր կրոնների հավատացյալներին, նրանց աղոթքի, հաղորդակցության և համարեղ աշխատանքի կոչ անենք: Մեր հովիվական պարտքն է չթողնել նրանց՝ մասնակցելու արևելության և թշնամանքի գործերին, որոնք անխուսափելիորեն տատապանք են դառնում հենց իրենց համար:

Այսօր շարունակելով Կոմկասի կրոնական համայնքներից ակնկալում են գործունե մասնակցություն՝ հասկանալիությունների խաղաղ ճանապարհով լուծման և բնականոն կյանքի հաստատման գործում: Իշխանության և հասարակության ներկայացուցիչները հուսով են, որ մեր խաղաղարարական ջանքերը կօգնեն բուժելու մարդկանց հոգու վերքերը՝ այդպիսով հող նախապարտապետով համապատասխան կարգավորման համար:

Հարահ եւ, որ կարող ենք արդարացնել այդ հույսերը: Երկին ողջունում են Մոսկվայում Նորին Սրբություն, Ծայրագույն Պատրիարք և Կաթողիկոս Գարեգին Բ-ին, Շեյխ-ու-խալամ Ալլահշուքուր Փաշա-զադեին և Նորին Սրբություն, Կաթողիկոս-Պատրիարք Իլիա Բ-ին: Միեկի եղբայրներ, խնդրում են արտահայտվել մեր կողմից բարձրացված հիմնական դրոշմների վերաբերյալ ունեցած ձեր տեսիլքների մասին:

Պատասխան խոսքով հանդես եկան Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Բ-ն, Համայն Վրաստանի Կաթողիկոս-Պատրիարք Իլիա Բ-ն և Անդրկովկասի մուսուլմանների հոգևոր առաջնորդ Շեյխ-ու-խալամ Ալլահշուքուր Փաշա-զադեն:

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Բ ԱՄԵՆԱՅԻՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԽՈՍՔԸ ՀՈԳԵՎՈՐ ԱՌԱՋՆՈՐԴՆԵՐԻ ՄՈՍԿՈՎՅԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԺԵՄԵՆԱԿ

Գոհություն և փառք ենք մատուցում Տիրոջը, որ այսօր Մոսկվայում կայանում է հոգևոր Առաջնորդներիս այս հանդիպումը՝ իբրև շարունակություն Կոմկասյան ողջ տարածաշրջանում խաղաղությունն ամրապնդելու նպատակով մինչ այս եղած հանդիպումների:

Մեր խորին երախտագիտությունն ենք հայտնում Մոսկվայի և Համայն Ռուսիո Պատրիարք Ալեքսի Բ-ին՝ մեր սիրեցյալ ավագ եղբորը՝ ընձեռնված հնարավորության համար, որպեսզի քառակողմ այս հանդիպման ընթացքում խորհրդրդակցենք մեր ժողովուրդներին հուզող խնդիրների շուրջ և մեր հոգևոր առաքելության շրջանակներում աջակցենք պետական ու քաղաքական գործիչներին, միջազգային կազմակերպություններին՝ զրկելու աստվածահաճո ուղիները հասկանալիությունները հարթելու, որպեսզի մեր ժողովուրդներն ապրեն ապահով ու առաջընթաց կյանքով:

Ձերդ Սրբություն, առաջին անգամ չէ, որ Դուք կազմակերպում եք նման հանդիպում՝ Ձեր հոգածու, բարեխնամ վերաբերմունքը դրսևորելով բազմազգ մեր տարածաշրջանում խաղաղության պահպանման ու բարեկամական հարաբերությունների զարգացման հարցում: Արեւադ կյանքի երկար օրեր ենք հայցում Ձեզ և Տիրոջ գորակցությունը՝ Ձեր աստվածահաճո գործերին, Ձեր առաքելության մեջ:

Եղբայրական սիրով ի Քրիստոս ողջունում ենք Համայն Վրաստանի Պատրիարք Իլիա Երկրորդին: Նորին Սրբության մասնակցությամբ տարածաշրջանի

հիմնահարցերին ևս չի տրվում մեր երկխոսությունն առավել բովանդակալից է դառնում: Այսօր մենք բոլորս մտածող ենք Վրաստանի իրադարձություններով և աղոթք ենք առաքում, որ եղբայրական այդ երկրում արագ և սահուն կերպով հաղթահարվեն լարվածությունը, քաղաքական ուժերի հակամարտությունը և վերականգնվի կայունությունը:

Ուրախ ենք ողջունելու Կովկասի մահմեդականների վարչության Նախագահ հարգարժան Շեյխ-ու-Իսլամ Փաշա-գադեին: Առ Աստված աղոթքով Մեր մաղթանքն է, որ մեր հանդիպման բարեկամական տրամադրությունն արձագանք գտնի և փոխանցվի մեր ժողովուրդների կյանքում և հարաբերություններում:

Դարավոր բարեկամության ավանդույթներ ունեն մեր ժողովուրդները, որոնք իրենց լավագույն դրսևորումները գտան խորհրդային պետության մեջ համարելի կյանքի յոթանասուն տարիներին՝ հակառակ նաև խորհրդային կարգերի ու իշխանության սրեղծած բազմապիսի բարդությունների:

Այսօր մեր ժողովուրդների ձգվումն է կառուցել օրինահարգ հասարակություն և բարօր կյանք, որը հնարավոր, իրական կարող է լինել նախ և առաջ խաղաղության պայմաններում հոգևոր արժեքների կարևորումով: Մա է մեր հանդիպումների առաջնային նպատակը և մեր առաքելությունը մեր ժողովուրդների կյանքից ներս: Խաղաղությունը կպահպանվի այն ժամանակ, երբ նրա հիմքում ընկած կլինի մեր ընդհանուր ձգվումը սրեղծարար կյանքի և վարսահությունը ապագայի հանդեպ:

1993 թ. երջանկահիշարակ Վազգեն Ա Հայրապետը հարգարժան Շեյխի հետ Մոնթրենոյի (Շվեյցարիա) հանդիպման ժամանակ ասում էր, թե հրաշք պիտի լինի, եթե հաջողվի զինադադար հաստատել Լեռնային Ղարաբաղում: «Մենք հավատում ենք նաև հրաշքներին, որովհետև հավատացյալներ ենք, և Աստված նույն Աստված է, հրաշքների Աստված է»,- ասում էր լուսաւոգի Հայրապետը: Նույն առ Աստված, նա հավատում էր այդ հրաշքին՝ խաղաղության բարի առավոտի բացվելուն: Մեկ տարի անց հրաշքը կարարվեց, հաստատվեց զինադադարը, որ շարունակվում է մինչ օրս, և, փառք Տիրոջը, մեր հանդիպումը կայանում է, երբ հարաբերական խաղաղություն է մեր սահմաններում, երբ մեր ջանքերը գերիների փոխանակման, լարվածության հաղթահարման ուղղությամբ պատկվում են որոշակի հաջողությամբ:

Մեր նպատակը պիտի լինի միայն պահպանել ու զարգացնել այդ ուղղությամբ մեր ձեռքբերումները և ոչ՝ հակառակը: Որքան ուրախայի էր, հարգարժան Շեյխ, որ Ձեր դիմումից հետո Մեր միջնորդությամբ Արցախի իշխանություններն ազատ արձակեցին երկու աղորեղանցի գերիներին: Տակավի՛ն հայ գերիներ կան բուրարգելված, և հայ մայրեր են ապաստում իրենց որդիներին: Տակավի՛ն մեր սահմաններում ժամանակ առ ժամանակ կրակոցներ են հնչում և մարդիկ են զոհվում: Արդարև, դեպի ո՞ր պիտի առաջնորդեն ապառնայի ու մարտաշունչ կոչերը, որ հնչում են այսօր Աղդրեղանի իշխանությունների ու քաղաքական շրջանակների կողմից և ցավոք, նաև՝ հարգարժան Շեյխի, ինչպես Կովկասի մահմեդականների

րի երկրորդ համագումարում: «Եթե հայերը մրսահոգ են իրենց ապագայով, եթե նրանք ցանկանում են մասնակից դառնալ առաջընթացին, զարգացմանը, բարեկեցության հասնել, ապա նրանք պետք է մրսածեն նվաճելու իրենց հարևանների վարսահոթյունը և ոչ թե նրանց հողերը»: Մեկնաբանություններն ավելորդ են:

Արցախը իրականացնում է ինքնորոշման իր իրավունքը, որը աստիճանաբար շնորհ է, որն իրավական հարաբերությունների փաստակցության համագործակցության է, որն իրավական հարաբերությունների երկու հիմնարար փաստաթղթերում՝ «ԶաղաթաՄԱԿ-ի մարդու իրավունքների երկու հիմնարար փաստաթղթերում» «ԶաղաթաՄԱԿ-ի մարդու իրավունքների միջազգային համաձայնագրում» և «Մոցիական և քաղաքական իրավունքների միջազգային համաձայնագրում»: Եվ եթե Դուք, ցիպական ու մշակութային իրավունքների համաձայնագրում»: Եվ եթե Դուք, հարգաբաժան Շեյխ, բնորոշում եք Ադրբեյջանն «օրենք ու մարդու իրավունքներ հարգող երկիր», ապա պիտի ընդունեք, որ Լեռնային Ղարաբաղի հայ բնակչության իր նախնիների հողի վրա ազատ ապրելու աստիճանաբար իր իրավունքի տերն է:

Իր ազատությունը վերագրած Ղարաբաղն այսօր ձեռնամուխ է վերականգնելու պարերազմական ավերները, վերականգնելու այրված ու քանդված տներն ու բնակավայրերը, հայրենական իր սրբարեղիները: Զեռնամուխ է ժողովրդավարական սկզբունքների վրա կառուցելու իր նոր կյանքը: Հայաստանում էլ տակավին պահպանվում են դժվարությունները փախստականների տեղավորման, սեփական հարկերով ապահովման հետ կապված՝ չնայած այն բոլոր ջանքերին, որ գործադրում են հանրապետության իշխանությունները:

Մեր՝ հոգևոր առաջնորդներին համար առաջնայինը մարդը և ժողովուրդն են, քանի որ, համաձայն մեր հավատի, մարդը կրում է Աստծո շունչը և մարդը սրբեղծված է «ի պարկերի Բլրում»: Համաձայն արժեքային մեր համակարգի չկա որևէ նպատակ, որն արդարացի մարդու սրբկացումը:

Արդարև, Մեր հորդորները պիտի շարունակեն մնալ խաղաղասիրությունն ու համաձայնությունը, հարցերի կարգավորման բանակցային ընթացքների պաշտպանությունը: Մենք հավատում ենք, որ խաղաղ բանակցային ճանապարհով, ինքնիշխանության իր իրավունքի, ապահովության ու անվտանգության երաշխավորման սկզբունքների ամուր հիմքով իր լուծումը՝ պիտի գրնի նաև Լեռնային Ղարաբաղի հանրապետության հարցը, որով առավել պիտի ամրապնդվի խաղաղությունը տարածաշրջանում:

Վերջին շրջանում, ցավոք, տեղ գտան երևույթներ, որոնք վրանգում են փոխվարսահոթյունը և փխրուն խաղաղությունը տարածաշրջանում: Իբրև հայոց հայրապետ, ցավով կուգեմ անդրադառնալ, որ քանդվել ու ոչնչացվել են ներկայիս Ադրբեյջանի՝ Նախիջևանի Բնեմավար Մարզի տարածքում գտնվող հայկական Զորա քաղաքի գերեզմանատան հազարավոր հուշարձանները՝ վաղ քրիստոնեական մշակույթի հնագույն եզակի արժեքներ: Մենք հեռու ենք այն մտքից, որ այս և նմանարիպ այլ քայլերը արտահայտում են ադրբեյջանական ժողովրդի ձգտումները, որը վերջին դժվարին տասնամյակից հետո նույնպես ջանում է խա-

դադողության մեջ վերագրվելու իր նոր կյանքի բնականոն զարգացումն ու առաջընթացը:

Ներկաբար, մշակութային արժեքների հանդեպ վանդալիզմի այս դրսևորումները պիտի գնահատվեն իբրև անհեռաբեկ քաղաքականություն կամ անպատասխանատու թողովություն, ինչը միայն վնաս կարող է բերել հայրենությանը ասպրող մեր ժողովուրդների փոխհասկացողությանն ու բարեկամության հասնելու առանց այն էլ դժվարին ճանապարհին: Մեծ էր մեր տարակուսանքը, երբ, ի պատասխան Մեր սահմանների, հարգարժան Շեյխի պարտախախտ գրությամբ կասկած հայրենից այդ հուշարձանների պարկանելիության մասին, իսկ դրանց նկատմամբ բարբարոս վերաբերմունքը համարվեց լրարվական անճշտություն: Կցանկանալիս, որ իրապես անճշտություն լինելի այդ տեղեկությունները, բայց ունենալ հակառակը վկայող ցավալի և անհերքելի փաստեր:

Մշակութային եղեռնի նման երևույթը, նաև հայոց գերեզմանների պղծումը երբեք չի կարող նպաստել մեր ժողովուրդների բարի կամեցողության ու խաղաղասիրության ոգու զորացմանը: Որտեղ էլ լինի՝ Ադրբեջանում կամ այլուր, երբ չկա հարգանքը միմյանց մշակութային արժեքների ու սրբությունների հանդեպ, ինչպես՝ կարող ենք հուսալ խաղաղ կյանքի, բարի հարաբերությունների մասին, որ պիտի կառուցվեն ոչ թե վիրավորանքների ու սպառնալիքների, այլ նախ և առաջ փոխադարձ հարգանքի ու փոխհասկացողության վրա: Իբրև հոգևոր Առաջնորդներ մեր ժողովուրդների՝ անհատի մեծ է մեր պարտախախտությունն ու դերակատարությունն այս հարցում:

Այսօր ընդհանուր տարածաշրջանային անկայությունները, առկա քաղաքական բարդ իրավիճակները, բարոյական արժեքների նստանքը հասարակական կյանքում և անցումային շրջանի բազմաթիվ դժվարություններն առաջադրում են հրամայականներ, որոնց պետք է արձագանքեն նաև հոգևոր մեր հասարակությունները: Բհարկե, յուրաքանչյուր առանձնաբար մեր կարելին ի գործ ենք դնում դիմակայելու ներկա ժամանակների առաջադրած մարտահրավերներին, սակայն առանձին երևույթների պարագային, ինչպես՝ սահմանցության, թմրամոլության և այլ դեպքում, անհրաժեշտ են մեր համատեղ ջանքերը, որպեսզի խուսափենք աստիճանաբար բոլոր այն երևույթներից, որոնք վրանգում են մեր ժողովուրդների խաղաղ աթոռն ու վաղվա օրը, մեր զավակների առողջությունը և ընտանիքների երջանկությունը:

Նախարարում ենք, որ որքան էլ բազմաթիվ են խնդիրները, այնուամենայնիվ մեր ժողովուրդները և մեր պետություններն իրենց մեջ կգտնեն դրանք հաղթահարելու ուժն ու կգտնեն հարևանությանը խաղաղ ապրելու ճանապարհները: «Խաղաղությանն առաքելք և Աստուած խաղաղութեան և սիրոյ՝ եղիցի ընդ ձեզ» (Բ Կորնթ. ԺԳ 11):

Մենք աղոթում ենք աշխարհում խաղաղության և մեր տարածաշրջանում բնականոն խաղաղ կյանքի առաջընթացի համար: Թող Աստված օրհնի խաղաղության բոլոր ճանապարհները և առաջնորդի մեզ: Ամեն:

2003 թ. նոյեմբերի 26-ին նախագահական իր նստավայրում հանդիպման մասնակիցներին ընդունեց Ռուսաստանի Դաշնության նախագահ Վլադիմիր Պուտինը:

Ողջունելով չորս երկրների հոգևոր առաջնորդներին՝ Ռուսաստանի Դաշնության նախագահն ի մասնավորի նշեց, որ առաջին անգամ է իրեն հնարավորություն ընձեռնվել հանդիպել միաժամանակ Ադրբեջանի, Հայաստանի, Վրաստանի և Ռուսաստանի հոգևոր առաջնորդների հետ: Վլադիմիր Պուտինը նշեց նաև, որ անցնող փարիները կովկասյան մի շարք ժողովուրդների համար եղել են լուրջ փորձությունների ժամանակաշրջան, ինչպես փնտրեսական, այնպես էլ քաղաքական իմաստով: «Կրոնական առաջնորդների խաղաղաբարական ջանքերն արժանի են հարգանքի: քանի որ սրբեղծում են հոգևոր հիմք, որով է միայն հնարավոր փարածաշրջանի հիմնախնդիրների քաղաքական լուծումը»,- ընդգծեց Ռուսաստանի նախագահը:

Գարեգին Բ Վեհափառ Հայրապետը, խոսելով Մոսկվայում Կրեմլի ունեցած միջկրոնական այս խաղաղաբարական հանդիպման մասին, նշեց. «Հուսով եմք, որ մեր ձայնը լսելի կլինի, որ այն արձագանք կգտնի մեր ժողովուրդների զավակաց սրբերում, կնպաստի քաղաքական հիմնախնդիրների լուծման խաղաղ ճանապարհների ձեռքբերմանը»: Վեհափառ Հայրապետը հայ հավաքագյալների անունից ջերմագին ողջունեց Վլադիմիր Պուտինին ի մասնավորի նշելով, որ հայ և ռուս ժողովուրդների եղբայրական հարաբերությունները դիֆարկում է որպես գրավական՝ բանակցությունների սեղանի շուրջ Կովկասյան փարածաշրջանի հիմնախնդիրների լուծման համար:

Ռուսաստանի նախագահը վստահեցրեց հանդիպման մասնակիցներին, որ իր հերթին «Ռուսաստանը գործադրել է և շարունակելու է գործադրել բոլոր ջանքերը՝ անելու ամեն հնարավորը, որպեսզի Կովկասի ժողովուրդներն ապրեն խաղաղության, համաձայնության և փնտրեսական բարգավաճման պայմաններում»:

Ջառակողմ հանդիպման ավարտին Ռուսաստանի, Հայաստանի, Վրաստանի և Ադրբեջանի հոգևոր առաջնորդները ստորագրեցին համապետ Ուղերձ՝ ուղղված իրենց երկրների հավաքագյալներին:

ԳԱՅՈՒՆ ԵՎ ԲՈՒԿՈՒՆՅԱՆ